

Jaroslav Kalous 15. 5. 1949 – 17. 2. 2015

Doc. Jaroslav Kalous měl 23. února 2015 pohřeb. Zpráva o jeho smrti zněla lakonicky „zemřel náhle a nečekaně“, vyjadřovala však přesně první myšlenku, která napadla nás, kdož jsme ho znali. Jaroslav byl vždy plný energie a nadšení, měl stále spoustu plánů, odešel skutečně nečekaně. Mnoho jeho záměrů nebude dokončeno, ale všechno to, co za svůj život vykonal, kolik stop a vzpomínek po něm zůstalo, jak široká byla paleta jeho zájmů, kolik různých týmů vedl, na kolika místech působil, kolik publikací nese jeho jméno, v kolika zemích působil, to nelze snadno postihnout v jednoduchém shrnutí. Snad někdo jednou toto vše zpracuje a ukáže význam těchto jednotlivostí v jejich celku, souvislostech a jejich podnětnosti. Většina činností Jaroslava Kalouse je spojena se vzděláváním, vzdělávací politikou, školstvím a jeho reformou, změnou paradigmatu školního vzdělávání. Jeho pojetí změny vzdělávání lze charakterizovat citáty, které vybral do své poslední práce, která je snad ještě v tisku – je to *Vzdělávání / Změna vzdělávacího paradigmatu*, v publikaci *Česko hledá budoucnost* (Liška et al., 2015). Požadavky na podobu školního vzdělávání, na vytvoření prostředí, kdy děti jsou plně nadšení, zvědavosti, spokojené a šťastné z toho, co právě dělají, toto připomíná samotné Jaroslavovo naladění při všem, co dělal, co vymýšlel, co realizoval.

Jen krátce, pokud to lze, připomeňme profesní život Jaroslava Kalouse. Vystudoval v letech 1967–1972 Matematicko fyzikální fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Už jeho diplomová práce *Kontinuální teorie množin* (1972) souvisí s aktuálním tématem tehdejšího vzdělávání. První publikace vycházejí z jeho studijního zaměření na statistiku, které využil v době svého výzkumného působení v Československém ústavu práce a sociálních věd. V osmdesátých letech zpracovává výzkumy orientované na psychologická nebo pedagogická témata, další publikace jsou pak ještě více zaměřeny na výchovu a vzdělávání. Toto zaměření souvisí s působením v dalším pracovišti Československé akademie věd – v *Pedagogickém ústavu J. A. Komenského*. Možná lze napsat, že změna pracoviště byla důsledkem specifikace odborného zájmu.

Od začátku devadesátých let se Jaroslav Kalous aktivně zapojuje do vzdělávací politiky. Stal se předsedou školské komise *Občanského fóra*, poradcem ministra školství Petra Vopěnky. Od poloviny roku 1992 byl ředitelem Ústavu výzkumu a rozvoje školství na Pedagogické fakultě UK. Zde realizoval mnohé zajímavé projekty, např. to byl rozsáhlý projekt metodiky občanské výchovy ve spolupráci s Univerzitou v Iowě se zapojením učitelů základních škol. Jeho

zahraniční spolupráce byla rozsáhlá. Jako ředitel byl racionální a cílevědomý, ale s pochopením a respektem pro odborné zaměření svých podřízených. Rozdílnost názorů v odborné oblasti nikdy nepřešla díky jeho přístupu do osobních sporů, své podřízené spíše podněcoval, než že by je omezoval a úkoloval pro své zájmy a cíle. Sám se soustředil s vybraným týmem na školský management a vzdělávání ředitelů škol. Toto zaměření souviselo s nejvýznamnější oblastí, kterou za svého působení v Ústavu výzkumu a rozvoje školství rozpracoval, s teorií vzdělávací politiky. V roce 1996 se na Pedagogické fakultě habilitoval v oboru pedagogika. Mezi jeho českými i zahraničními publikacemi, kterých je asi 100, je jednou z nejvýznamnějších jeho habilitační práce *Teorie vzdělávací politiky*, která vymezila vzdělávací politiku jako vědní obor. Jako jednu z *Disciplín a specializací pedagogické vědy* zařadil Kalousovu *Teorii vzdělávací politiky* Jan Průcha do *Pedagogické encyklopedie* (2009, s. 759–763).

Následující roky pracoval Jaroslav Kalous převážně na mezinárodní úrovni. Zastával významnou funkci v Radě Evropy ve Štrasburku, stal se zástupcem ředitele pro vzdělávání, kulturu a sport. Pracoval pro různé světové organizace, jako jsou Světová banka, OECD, Evropská komise, Evropská vzdělávací nadace a další. Jako odborník na vzdělávací politiku byl od roku 2000 až do roku 2014 zván do mnoha (nejméně deseti) evropských i mimoevropských zemí, kde většinou působil dlouhodoběji jako poradce pro evaluaci vzdělávání, pro oblast školské reformy, v projektech rozvoje vzdělávání apod.

Kromě svých zahraničních misí působil na Fakultě sociálních věd UK v Praze, kde byl pracovníkem *Centra pro sociální a ekonomické strategie*. Na této fakultě a na Pedagogické fakultě přednášel témata z oblasti vzdělávací politiky a managementu vzdělávání.

Život Jaroslava Kalouse však nebyl jen tak plný úspěchů a pohody, jak se může zdát, i jemu bylo dáno zakusit nekolegiální a nekorektní jednání od takových, kteří by nedokázali prakticky nic z toho, co za svůj život dokázal on. Přesto, se sobě vlastním optimismem a zaujetím pro věc, pracoval dál, psal, připravoval přednášky, plánoval své zahraniční cesty, měl radost ze svých dětí a byl na ně šťastně hrdý.

Ale ptáme se, co vedlo Jaroslava, že napsal v posledních měsících před svou nečekanou smrtí *Kvalitu života*, takovou zvláštní studii, kterou zařadil i do programu svých přednášek pro letošní rok. Je to spíše rozjímání nad

smyslem a existencí nejen člověka, ale „všeho“, předposlední část studie má název *Smysl života (a smrti)*, píše tam věty, které nejen promyslel, ale i procítil:

Život a smrt ve skutečnosti nestojí proti sobě jako nesmiřitelné protiklady. Žití a umírání spolu souvisí a to, že jsme je rozdělili, nám způsobuje utrpení. Nemusíme čekat, až nás smrt zaskočí. Budeme-li dostatečně pozorní, uvidíme, že stejně již v každém okamžiku něčemu umíráme a něco umírá nám. Podaří-li se nám to plně uvědomit, otevírá se nám možnost, abychom v každém okamžiku viděli svět jasně a čistě – jako poprvé, jako naposledy. V takové chvíli si skutečně uvědomíme krásu přírody, lidí, věcí. Krása totiž nespočívá ve věcech samých, ale v našem vztahu k nim a díváme-li se očima smrti, vidíme svět krásný a milováníhodný. (Kalous, 2014, s. 44)

Více nám život i osobnost Jaroslava Kalouse mohou připomenout jeho práce nebo to, co sám o sobě uvádí.

*Jana Kohnová
Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta,
Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství*

Literatura

- Kalous J. (1997). *Teorie vzdělávací politiky*. Praha: ÚIV.
- Kalous, J., & Veselý, A. (Eds.). (2006). *Vybrané problémy vzdělávací politiky: Trilogie učebních textů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum.
- Kalous J. (2010). *O mně*. Dostupné z <http://www.jaroslav-kalous.cz/o-mne/>
- Kalous J. (2009). Teorie vzdělávací politiky. In J. Průcha (Ed.), *Pedagogická encyklopedie* (s. 759–763). Praha: Portál.
- Kalous J. (2014). *Kvalita života*. Dostupné z <http://www.jaroslav-kalous.cz/aktuality>
- Kalous, J. (2015). *Vzdělávání / Změna vzdělávacího paradigmatu*. Dostupné z <http://www.ceskohledabudoucnost.cz/documents/Kalous.pdf>